

Danh hài Văn Hường

NGOCANH

Phần 1 - Từ kẻ ở đợ biến thành một vì vua

Trên sân khấu CL, sức hấp dẫn của anh hài chỉ đứng sau cặp đào kép chánh. Sức hấp dẫn của các lớp diễn hài như một thứ gia vị đặc sắc mà nếu thiếu tiếng cười khán giả là mất chút gì đó rất đặc biệt. Theo cấu trúc truyền thống của một vở cải lương, anh hề luôn đi cạnh bên anh kép chánh, thường là những nhân vật chính nghĩa, thông minh, hóm hỉnh, duyên dáng khi giữa đường gặp cô gái đẹp, lời tỏ tình tạo nên những tiếng cười sáng khoáy, vui nhộn, làm nhịp cầu bắt duyên cho đôi nhân vật chánh.

Khi nhân vật nam chánh lâm nguy, sa vào tay bọn xu nịnh gian ác hay gặp bao trắc trở, hàm oan thì vai hề đứng ra can thiệp, bênh vực giải oan... Khi vãn hát ra về khán giả nhất là các bà các cô cứ hết lời khen ngợi, ái mộ anh hề nghĩa hiệp. Trong các vở tuồng màu sắc, vai trò anh hề rất quan trọng, mang màu sắc dân gian gần gũi với quần chúng lao động nghèo ở nông thôn, thường thì tính cách giống nhau, không đa dạng phong phú, nhiều tính cách như vai hài trong các vở tuồng xã hội.

Ba Vân, Tư Rơm, Kim Quang, Văn Chung, Thanh Việt, Bảy Xê Là những cây cười xuất sắc được mệnh danh là quái kiệt bởi diễn xuất độc đáo, đa dạng. Trên SK Cải lương tồn tại song song một cách diễn hài khác là những danh hài chuyên về ca. Nếu xét về hiệu quả và dấu ấn thì rõ ràng lối ca hài trong Cải lương được nhiều người biết và nhớ đến nhiều hơn. Xem diễn hài phải đến sân khấu, nghe ca hài thì chỉ cần thưởng thức qua băng đĩa, máy hát, đài phát thanh. Nếu nói về diễn hài thì Văn Hường diễn xuất thuộc dạng trung bình nhưng ca vọng cổ hài thì Văn Hường là

giọng ca xuất sắc và người ta đã không ngần ngại phong cho ông danh hiệu Vua ca vọng cổ hài, mặc dù trước ông có những nghệ sĩ ca hài rất hay như: Năm Phôi, Sáu Thoàng và đặc biệt là Hề Minh, trước khi giọng ca Văn Hường xuất hiện thì giọng ca của Hề Minh là số một. Đường tìm đến ngôi vương của danh hài Văn Hường là một sự tình cờ...

KHỞI ĐẦU BẰNG KIẾP HÁT RONG

Văn Hường tên thật là Nguyễn Văn Hường, sinh năm 1934 tại Long Thạnh Mỹ - Thủ Đức (nay thuộc Quận 9 - TPHCM). Từ những cuộc đờn ca đám tiệc hay vui chơi với bạn bè đã tạo cho Văn Hường có một bản lĩnh ca rất chắc nịch, Thuở ấy, Văn Hường chỉ chuyên ca vọng cổ mùi. Trong thời gian lang bạt hát ca ấy, tình cờ Văn Hường quen biết với nhạc sĩ Mười Phú và danh cầm Văn Vỹ, những người này rủ rê, mời mọc Văn Hường đi hát để kiếm tiền nuôi thân, chớ đờn ca, ăn nhậu từ nơi này sang nơi khác chỉ là những cuộc rong chơi, không có tương lai, nghề nghiệp. Nghe lời, Văn Hường đi hát cho các quán bao: Oanh Yến, Lệ Liễu...

Lối hát lạ lẫm, điều luyện đã thu hút được sự chú ý của nhiều người, Văn Hường thành một cây ca vọng cổ có tiếng trong giới đờn ca tài tử. Quán đờn ca Lệ Liễu đã gắn chặt tên tuổi Văn Hường vào những ngày đầu khởi nghiệp ấy. Thời ấy, bài ca vọng cổ hài không nhiều nên Hề Minh chính là thần tượng để cho ông học hỏi theo. Lúc ấy Văn Hường cũng không có ý định, nói đúng hơn, ông không ngờ giọng ca của mình có thể ca vọng cổ hài.

Một bữa nọ (khoảng năm 1960), nghệ sĩ Bảy Cao, một ngôi sao sân khấu, đồng thời là ông bầu của đoàn cải lương Hoa Sen danh tiếng đến quán ca Lệ Liễu giải trí, trong lúc vui chơi ca hát, ông gặp Văn Hường, với kinh nghiệm nghề nghiệp, với sự nhạy cảm của một người làm bầu, ông phát hiện ra Văn Hường có những tố chất rất đặc biệt có thể trở thành một danh hài. Một chàng trai trẻ

có cái miệng móm rất có duyên, dáng người thấp lùn dễ gây ấn tượng với người đối diện. Nhất là giọng ca nghe rất lạ, kỹ thuật sắp nhịp thuộc hàng ca thủ. Khi ông Bảy Cao mời Văn Hường gia nhập vào đoàn Hoa Sen, ông rất bất ngờ bởi uy danh ông Bảy Cao và tư thế đoàn Hoa Sen, một nghệ sĩ mới tập tễnh vào nghề như ông được mời ký contract là một giấc mơ tưởng như không bao giờ có thật, vậy là Văn Hường từ giã kiếp hát rong từ nơi các đám tiệc, quán bar để đường hoàng bước lên sân khấu.

TỪ KẸ Ở ĐỢ BIẾN THÀNH MỘT VÌ VUA

Trong thâm tâm, Văn Hường rất thích hát kếp và hầu như những anh kếp trẻ mới vào nghề có giọng ca đều ôm ấp, ước vọng trở thành kếp chánh, kếp mùi. Họ có những ước mơ bay bổng, đôi khi lại không phù hợp với khả năng thực tế mà chính họ cũng không ngờ giữa khả năng và mong ước không trùng hợp với nhau. Văn Hường cũng lâm vào hoàn cảnh ấy, nếu ca vọng cổ những anh kếp chánh trong đoàn ca không qua nổi Văn Hường, hàng đêm khi ca phụ diễn ngoài màn, Văn Hường luôn được khán giả vỗ tay nồng nhiệt khen ngợi.

ÔNG Bảy Cao nói rõ ý định của mình là muốn Văn Hường chuyển qua hát hề hấn và vai diễn đầu tiên là một anh chàng ở đợ hát cặp với một cô nữ tỳ do Diệu Hiền đóng. Buổi ra mắt đầu tiên ở khu giải trí trường Đại Thế Giới (nay là TTVH Quận 5), cặp ở đợ - nữ tỳ, Văn Hường - Diệu Hiền đã làm sôi động cả khán phòng. Khán giả ấn tượng với đôi bạn diễn này. Ông bầu Bảy Cao thờ phào nhẹ nhõm, ông đã có cách khai thác tài năng của Văn Hường. Hiệu quả đột ngột trên sân khấu đã giúp Văn Hường ngộ ra, mình không thể hát kếp mùi, vậy là ông chấp nhận thay đổi đi theo bước chân Hề Minh. Ngày ấy, Văn Hường rất ái mộ danh ca Tám Thưa, ông có lối ca ""ơ"" rất lạ, khi xuống hò vọng cổ hoặc dứt câu 1, câu 2 có lối

""hơ... hơ"" làm sắc thái riêng, tiêu biểu cho giọng ca của mình, cộng lại những ưu điểm của Tám Thưa và Hề Minh, Văn Hường đã chế ra lối ca riêng của mình, dựa vào chữ ""ơ", chữ ""ở" của Tám Thưa, Văn Hường chế thành ra chữ ""ư", chữ ""ừ"", sự cải biên sáng tạo ấy, không ngờ đã trở thành bất hủ, để rồi kể từ đó trở về sau trở thành một thứ đặc sản quý hiếm, tinh túy của lối ca vọng cổ hài có một không hai. Những danh ca mùi hết lớp này đến lớp khác nối đuôi nhau, thậm chí những người thế hệ sau lại ca hay hơn thế hệ trước, duy chỉ có lối ca hài của Văn Hường thì cứ mai một dần, tỉ lệ nghịch với sự phát triển của các cây cười diễn, cây cười ca phát triển tới NSUT - anh hài Thanh Nam rồi mờ dần để đến hôm nay nhìn lại Văn Hường đã ngoài bảy mươi, giọng ca hài của ông đã tung hoành trên sân khấu mấy mươi năm, độc chiếm trên băng đĩa hát vẫn chưa có người thay thế xứng đáng, lối ca vọng cổ hài của Văn Hường trở thành một tuyệt chiêu thượng thừa của SK Cải lương. Những vai gia đồng, ở đợ, đi theo hầu cậu chủ trở thành mẫu nhân vật quen thuộc, hấp dẫn và khán giả cứ chờ trông có sự đột biến để bất ngờ anh ta từ trong cánh gà bước ra giữa sân khấu, vô một câu vọng cổ ""cứu bò"" hợp tình, hợp cảnh, thay mặt cho những tấm lòng chính nghĩa của cái thiện đang chống chọi với cái ác. Cứu khổ phò nguy bằng cái miệng, dù sau đó, anh ta chẳng làm được gì với bạo lực, uy quyền gian ác nhưng thỏa lòng khán giả đến xem. Có một thời gian rất dài, giọng ca hài của Văn Hường đã làm mờ đi những danh hài khác bởi cái duyên ca vọng cổ quá ấn tượng, lấn áp cả cái duyên diễn xuất đa tính cách cũng rất nghệ thuật.

Trên sân khấu là những vai diễn thuộc tầng lớp thấp, chính từ những tầng lớp thấp ấy lại là những bậc thang để Văn Hường thăng hoa trên đỉnh cao nghệ thuật, để rồi từ sự yêu mến, cảm phục, mọi người đã phong vương cho ông - một cách bày tỏ lòng yêu mến tuyệt đối

của khán giả dành cho thần tượng của mình - Vua ca vọng cổ hài. Vì vua này được đường hoàng, chễm chệ trên ngôi báu, người có công phát hiện là nghệ sĩ Bảy Cao, nhưng người có công lớn nhất lại thuộc về Soạn giả Viễn Châu.

Phần 2 - Danh hài Văn Hường: Vì vua không ngai

Tác giả Viễn Châu hay là danh cầm NSUT nhạc sĩ Bảy Bá là người có công phát hiện và lăng xê nhiều nghệ sĩ tài danh của SK

Cải lương từ út Bạch Lan, Minh Cảnh, Tấn Tài, Lệ Thủy, Mỹ Châu... ông đã sáng tác trên 2000 ngàn bài ca tân cổ, rất nhiều bài nổi tiếng đưa tên tuổi các Nghệ sĩ lên hàng Danh ca và cả người yêu sân khấu cũng mê thích, rành rỏi là ca ngâm vui chơi... ông là người chịu trách nhiệm chuyên môn cho nhiều hãng đĩa nổi tiếng như Lam Sơn, Hồng Hoa, Việt Hải, Tứ Hải... ông đã đưa Hề Minh trở thành danh ca hài số 1 trên các mặt đĩa.

Một lần tình cờ ông đến quán Lệ Liễu đờn ca chơi, nghe giọng ca lạ của Văn Hường ông chú ý, liền mời vô hãng đĩa thu vài bài giao hữu. Thuở ấy ảnh hưởng của hề Minh còn quá lớn nên Văn Hường chỉ ở dạng tiềm năng. Sự thành công của Văn Hường trên SK Hoa Sen, đặc biệt là ở SK Kim Chung là cơ sở để ông có quyết định táo bạo đưa Văn Hường chính thức thay thế Hề Minh.

Xét về lối ca Văn Hường mới hơn, kỹ thuật sắp nhịp quá hay, độc không kém gì út Trà ôn, làn hơi phong phú, biến hóa. Hề Minh dù cũng rất hay, nhưng lối ca xưa, hành văn sắp nhịp hiền và đã xuất hiện quá lâu trên mặt đĩa, người nghe cần có sự đổi mới. Văn Hường

xuất hiện đúng lúc, nhưng tự thân Văn Hường không đủ sức làm cuộc soán ngôi mà phải có sự phù phép của Viễn Châu. Một loạt bài hát mới được ông viết riêng cho Văn Hường với tên nhân vật TƯ ẾCH rất dễ thương gắn liền với bà con nông thôn vốn là khán thính giả ruột của cải lương. Hàng loạt Tư ếch đi Sài Gòn, Tư ếch đại chiến Văn Hường... ra đời gây ra cơn sốt lớn, tất cả đĩa hát có tên Văn Hường bán hết sạch trong một thời gian rất ngắn. Lúc đó, tên uổi Văn Hường ăn khách không kém gì út Trà ôn, Minh Cảnh, Tấn Tài... và Văn Hường trở thành danh ca hài ăn khách nhất, không có đối thủ.

Từ khi Văn Hường xuất hiện, Hề Minh lùi về phía sau. Ngôi vị số 1 thuộc về Văn Hường cho tới ngày nay. Giải thích về sự thành công của mình, Văn Hường khiêm tốn "Với tôi chú Ba Vân, anh Hề Minh đều là những bậc thầy, tôi học ở họ rất nhiều, tôi may mắn có hơi ca lạ. Sự thành công của tôi qua anh bảy Viễn Châu phát hiện, không có anh chắc sẽ không có Tư ếch Văn Hường cho tới ngày nay. Thử làm một tổng kết nhỏ, gần như những bài vọng cổ hài hay nhất của ông Viễn Châu đều viết riêng cho Văn Hường, trở thành bài ca mẫu cho nhiều thế hệ tác giả trẻ viết theo. Cho đến nay có rất nhiều bài ca cổ hài hay ra đời, theo tôi hay nhất trong số đó vẫn là những bài Viễn Châu viết cho Văn Hường như Tư ếch đi Sài Gòn, Vợ tôi nói tiếng Tây, Tôi đi làm rề, Pháp sư giải nghệ, Năm con vợ... Chính tác giả mới là bậc thang để cho nghệ sĩ chinh phục đỉnh cao, họ là nền móng vững chắc để nghệ sĩ thành những ngôi sao.

Ngày nay trong nhiều trường hợp, tác giả không còn được tôn trọng như xưa, không phải họ kém tài mà trong mối quan hệ giữa nghệ sĩ và tác giả đã mất rồi chữ "LỄ" (?). Có lẽ vì vậy mà Cải lương dần dần sa sút chẳng? Và thấy rõ là nhiều năm rồi chưa có giọng ca vàng nào đi sâu vào lòng khán giả.

NẶNG NGHIỆP LÀM BẦU

Sau khi lên ngôi vương ở SK Kim Chung, nổi danh ở các hãng đĩa Văn Hường cùng với nghệ sĩ Thanh Hải thành lập đoàn Thanh Hải - Văn Hường với lực lượng nghệ sĩ rất hùng hậu như út Trà ôn, Ngọc Bích và nhiều nghệ sĩ tài danh khác đoàn diễn một thời gian, đến năm 1975 đoàn ngưng hẳn, Văn Hường cùng Thanh Hải, ánh Hồng về hát cho đoàn Thống Nhất của tỉnh Tây Ninh (khác với đoàn Thống Nhất của nghệ sĩ út Trà ôn). Năm 1979 ông trở lại TPHCM hát cho đoàn Phước Chung đến năm 1987 thì nghỉ hẳn ở nhà, cộng tác với đài phát thanh. Thời gian này khán thính giả được thưởng thức những bài ca cổ thời sự rất nổi tiếng như Người bay của tác giả Trần Nam Dân viết nhân dịp anh hùng Phạm Tuân, người Việt Nam đầu tiên bay vào vũ trụ, Vợ tôi nàng Ak của Văn Hồng Cẩm, Văn Hường đi cấy lúa ở Long Thuận của Thanh Hiền...

Nếu trước GP với những bài ca hài của Viễn Châu, Yên Sơn, Văn Hường bay bổng trong dòng văn nghệ thương mại, góp phần phê phán thói hư tật xấu, dè bĩu những tệ nạn xã hội thì sau 75, Trần Nam Dân, Văn Hồng Cẩm, Thanh Hiền là tác giả cách mạng viết vọng cổ hài phối hợp rất ăn ý với Văn Hường, tiếng hát của ông trữ tình hơn, chính luận hơn ca ngợi quê hương, con người lao động đang góp phần xây dựng đất nước. Có một thời gian dài ông bị bệnh mất hơi, không còn hát hay như ngày xưa, ông mở quán nghệ sĩ qui tụ nhiều con cháu gia đình nghệ sĩ đến hát. Mấy năm nay sức khỏe ông tốt hơn, như hồi xuân lại giọng ca vàng, trong năm 2008 ông có chuyến lưu diễn ở Mỹ rất thành công. Văn Hường quen với cuộc sống lang bạt kỳ hồ, nên gần như cả đời gia đình phải theo ông trôi dạt đó đây. Nhiều khán giả rất yêu mến Văn Hường, dù quán ông ở đâu, Quận 7, Quận 8, Quận 9, Quận 12, Thủ Đức... mọi người vẫn tìm đến ủng hộ, nhờ vậy mà cuộc sống

gia đình ông cũng tạm ổn vượt qua bao cơn khốn khó. Đầu năm 2009, nhờ sự ủng hộ của một số mạnh thường quân, và số vốn tích lũy được trong chuyến lưu diễn ở Mỹ, ông quyết định về cất lại ngôi nhà mà ông bà để lại tại Long Thành Mỹ, Quận 9. Vậy là suốt mấy mươi năm lưu lạc Văn Hường đã trở về lại mái nhà xưa để có cuộc sống an cư với tuổi già nhàn hạ. Khán giả vẫn tìm đến ủng hộ quán nghệ sĩ Văn Hường, ông được một số Trung tâm băng nhạc ở nước ngoài về mời quay video, tập Tư thức đại chiến Văn Hường rất ăn khách, nhiều đơn đặt hàng, nhưng ông chỉ nhận thực hiện lai rai vừa dưỡng sức, vừa chọn lựa đối tác đáng hoàng. Đối với ông danh lợi như thế cũng đủ rồi, điều ông cần nhất là sự an nhàn, thanh thản. Năm nay Văn Hường đã ngoài 76 tuổi vẫn đẹp lão trong vóc dáng một ông già trắng kiện, vui vẻ, duyên dáng như ngày nào, da dẻ hồng hào, dáng đi nhanh nhẹn, lưng thẳng. Ông rất mừng khi đón anh em nghệ sĩ đến thăm chơi. Ông là một nghệ sĩ tài năng, phúc hậu. Vua ca vọng cổ hài vẫn chưa có người kế vị. Sân khấu hiện nay rất đông danh hài diễn, nhưng để tìm một giọng ca hài độc đáo như Văn Hường vẫn như mò kim đáy bể. Trong quá trình tồn tại và phát triển của Cải lương không thiếu những giọng ca vàng. Bởi khán giả đi coi Cải lương, điều ấn tượng đối với họ ngoài nhan sắc và tài diễn thì giọng ca hay vẫn là yếu tố hấp dẫn số 1. Cải lương hiện nay, so về giọng ca thì tre đã tàn nhưng măng mọc chưa đủ để thay thế.

Nhân đây kính chúc Vua ca vọng cổ hài Văn Hường luôn mạnh khỏe, sống lâu và hát vẫn hay như một thời là vua..

ngocanh (Theo *Đặng Minh - Báo sân khấu*)

Hình: ngocanh sưu tầm

12/2009

<http://cailuongvietnam.com>